

Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία

Ανασκόπηση αποτελεσματικών πρωτοβουλιών συγκριτικής αξιολόγησης στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας

Συνοπτική παρουσίαση

Συνοπτική παρουσίαση

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία (EU-OSHA) περιγράφει τη συγκριτική αξιολόγηση ως μια «σχεδιασμένη διαδικασία με την οποία ένας οργανισμός συγκρίνει τις διαδικασίες και τις επιδόσεις του ως προς την υγεία και την ασφάλεια με αντίστοιχες διαδικασίες και επιδόσεις άλλων οργανισμών, με στόχο τη μείωση των ατυχημάτων και των ασθενειών, την καλύτερη συμμόρφωση προς τη νομοθεσία για την υγεία και την ασφάλεια και/ή τη μείωση του κόστους συμμόρφωσης». Στο πλαίσιο του ορισμού αυτού, βασικός στόχος της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας είναι η ανασκόπηση πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης σε θέματα υγείας και ασφάλειας σε κλαδικό, εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο. Σκοπός της έρευνας είναι επίσης η αξιολόγηση της ωφέλειας αυτών των πρακτικών, ο προσδιορισμός των περιορισμών τους και ο εντοπισμός των βασικών καταλυτικών και ανασταλτικών παραγόντων για την αποτελεσματική αξιοποίησή τους.

Για τον εντοπισμό των πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης που εφαρμόζονται στην Ευρώπη και τον ακριβή προσδιορισμό του πεδίου εφαρμογής, των δραστηριοτήτων και της αποτελεσματικότητάς τους, χρησιμοποιήθηκαν διάφορες μέθοδοι όπως, μεταξύ άλλων, ανασκόπηση τεκμηρίωσης, ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο και επιγραμμική έρευνα. Οι πληροφορίες αυτές συμπληρώθηκαν περαιτέρω με την εκπόνηση περιπτωσιολογικών μελετών για την καλύτερη κατανόηση των επιλεγμένων πρακτικών και των παραγόντων που ευνοούν ή παρεμποδίζουν την επιτυχία τους. Στο πλαίσιο αυτό πραγματοποιήθηκαν αναλυτικές συνεντεύξεις με τους συντονιστές πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης, αλλά και με τους συμμετέχοντες προκειμένου να συλλεχθεί η πολύτιμη γνώση και πρακτική εμπειρία των άμεσα εμπλεκόμενων. Επιπλέον, για τη διερεύνηση του κατά πόσον είναι δυνατή η μεταφορά των νέων πληροφοριών, εκπονήθηκαν περιπτωσιολογικές μελέτες επί περιορισμένου αριθμού πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης που δεν αφορούσαν θέματα υγείας και ασφάλειας.

Τα ευρήματα της ανασκόπησης είναι ενδεικτικά της ποικιλομορφίας των διαθέσιμων πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης, καθώς και του εύρους των κλάδων που καλύπτει, της θεματολογίας και των συμμετεχόντων. Μεταξύ των 24 πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης σε θέματα υγείας και ασφάλειας που περιλήφθηκαν στην αναλυτική ανασκόπηση παρατηρήθηκαν μεγάλες διαφορές ως προς τη φύση των απαιτήσεων περί ανταλλαγής πληροφοριών. Στις εν λόγω απαιτήσεις περιλαμβάνονται τόσο ποσοτικά δεδομένα (π.χ. αποτελέσματα στον τομέα της υγείας και της ασφάλειας) όσο και ποιοτικά δεδομένα (π.χ. διαδικασία) για ορθές πρακτικές. Πολλές πρακτικές εμπεριέχουν στοιχεία από αμφότερες τις προαναφερθείσες κατηγορίες δεδομένων.

Τα οφέλη των πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης είναι ποικίλα για τους οργανισμούς-μέλη. Ισχυρό κίνητρο για τη συμμετοχή των επιχειρήσεων/οργανισμών σε πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης αποτελεί η διακρίβωση των επιδόσεών τους σε σχέση με τους λοιπούς παράγοντες της αγοράς. Άλλο ισχυρό κίνητρο είναι η μείωση των ποσοστών ατυχημάτων και περιστατικών. Για παράδειγμα, το φινλανδικό Φόρουμ Μηδενικών Ατυχημάτων, ένα εθελοντικό δίκτυο εργασιακών χώρων στη Φινλανδία, διαπίστωσε μείωση των ποσοστών ατυχημάτων των μελών του κατά 46% μεταξύ 2008 και 2012, ενώ το ποσοστό ατυχημάτων σε εθνικό επίπεδο δεν παρουσίασε σημαντική μεταβολή κατά την ίδια χρονική περίοδο. Οι δραστηριότητες συγκριτικής αξιολόγησης της Συμβουλευτικής Επιτροπής Βιομηχανιών Χάρτου και Χαρτονιού (Paper and Board Industry Advisory Committee - PABIAC) της υπηρεσίας Health and Safety Executive του Ηνωμένου Βασιλείου συμπίπτουν με μείωση του ποσοστού των ατυχημάτων στον κλάδο της χαρτοβιομηχανίας: το εν λόγω ποσοστό, το οποίο ήταν υψηλότερο από το ποσοστό ατυχημάτων στην οικοδομή κατά τη δεκαετία του 1990, μειώθηκε και κυμαίνεται ελάχιστα πιο πάνω από τον μέσο όρο ατυχημάτων σε όλους τους βιομηχανικούς κλάδους. Το «όραμα της επιτυχίας» είναι μια ελκυστική έννοια: πολλοί συμμετέχουν στις πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης ευελπιστώντας να δημιουργήσουν ένα εργασιακό περιβάλλον με μηδενικό ποσοστό ατυχημάτων.

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν στην έρευνα προκύπτει ότι η επιτυχία των πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και δεν υπάρχει κάποιος που να θεωρείται από όλους τους ερωτηθέντες ως ζωτικής σημασίας για την επιτυχία της δικής τους πρακτικής συγκριτικής αξιολόγησης. Σε καίριας σημασίας παράγοντα αναδείχθηκαν οι απαιτήσεις περί δεδομένων, ιδίως όσον αφορά τη συμμετοχή και τα μέλη: οι πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης που περιλάμβαναν απαιτήσεις περί συλλογής δεδομένων για τις επιδόσεις σε θέματα υγείας και ασφάλειας είναι λιγότερο ελκυστικές για τα μέλη από τις πρακτικές που περιλαμβάνουν ανταλλαγή ορθών πρακτικών στον εν λόγω τομέα. Η επικέντρωση σε παραμέτρους που έχουν πιθανώς μεγαλύτερη αξία για τα μέλη μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της συμμετοχής τους στις πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης και στην επιτυχία τους,

χωρίς ωστόσο να αποκλείεται η συλλογή δεδομένων τα οποία κρίνονται χρήσιμα από τους υπεύθυνους σχεδίασης της εκάστοτε πρακτικής, ιδίως εάν είναι σημαντικά για την παρακολούθηση της προόδου. Η αναφορά ατυχημάτων είναι ένα ευαίσθητο θέμα και, ενδεχομένως, κάποια μέλη να έχουν λάβει οδηγίες να μην αποκαλύπτουν τις συναφείς πληροφορίες. Ένας τρόπος αντιμετώπισης του συγκεκριμένου προβλήματος θα μπορούσε να είναι η ανώνυμη αναφορά ατυχημάτων. Για παράδειγμα, από την πρακτική συγκριτικής αξιολόγησης της ασφάλειας στόλου Virtual Risk Manager προέκυψε ότι η ανωνυμία συμβάλλει στην υποβολή πιο αξιόπιστων δεδομένων και στη διεξαγωγή πιο εποικοδομητικών συζητήσεων.

Η συντριπτική πλειονότητα των πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης δημιουργούν ευκαιρίες για δικτύωση και συζήτηση. Για παράδειγμα, το Δίκτυο Μηδενικών Ατυχημάτων στις Κάτω Χώρες διαπίστωσε ότι οι ομάδες εργασίας και τα φόρα που παρείχαν δυνατότητα διαπροσωπικής επικοινωνίας μεταξύ των μελών ήταν προτιμότερα από τις παθητικές δημόσιες συζητήσεις με ειδικούς και τις διαλέξεις. Λειτουργούσαν καλύτερα ως προς το να πείσουν τους συμμετέχοντες για τη σημασία των πολιτικών και διαδικασιών σε θέματα υγείας και ασφάλειας που εφάρμοζαν άλλες επιχειρήσεις και τη δυνατότητα εφαρμογής τους στις δικές τους.

Αρκετοί ερωτηθέντες ανέφεραν τη δικτύωση ως καθοριστικής σημασίας μέσον για την ανάπτυξη σχέσεων εμπιστοσύνης και αμοιβαίας συνεργασίας, παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχία των πρακτικών συγκριτικής αξιολόγησης. Οι ευκαιρίες δικτύωσης που παρέχει η Ένωση Πανεπιστημίων για την Ασφάλεια και την Υγεία (Universities Safety and Health Association), ένα φόρουμ ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών στους κόλπους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συγκαταλέγονται μεταξύ των δραστηριοτήτων που εκτιμώνται ιδιαίτερα από τα μέλη της. Το εν λόγω φόρουμ διαπίστωσε ότι τα περισσότερα πανεπιστήμια που εδρεύουν στο Ηνωμένο Βασίλειο εφαρμόζουν καλές εσωτερικές διαδικασίες συλλογής δεδομένων και, επομένως, θεωρούν ότι η σημαντικότερη λειτουργία των ποσοτικών στοιχείων που παράγουν έγκειται στη σύγκρισή τους με τα ποσοτικά στοιχεία άλλων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

Οι πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης που εμπεριέχουν παραμέτρους «πρακτικού χαρακτήρα», όπως π.χ. επιτόπια επίδειξη, καθώς και εκείνες που παρέχουν ευκαιρίες συζήτησης σε διαπροσωπικό επίπεδο, θεωρούνται από τα μέλη ως ιδιαίτερα επωφελείς. Η ομάδα καθοδήγησης του EU-OSHA σε θέματα συγκριτικής αξιολόγησης διαπίστωσε ότι η διεξαγωγή συναφών δραστηριοτήτων σε «ασφαλή», μη ανταγωνιστικά περιβάλλοντα διευκολύνει τα άτομα να συζητήσουν αμφιλεγόμενα και ευαίσθητα ζητήματα και συμβάλλει στη διασφάλιση του πνεύματος συνεργασίας που απαιτείται για την προαγωγή της συγκριτικής αξιολόγησης.

Άλλα ζητήματα που αναδύονται ως σημαντικά είναι η μονάδα συμμετοχής στις πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης (για παράδειγμα, η συμμετοχή σε επίπεδο τοποθεσίας αντί για λογαριασμό ολόκληρης της επιχείρησης μπορεί να λειτουργεί καλύτερα για ορισμένες μεγάλες εταιρείες) και τα κριτήρια συμμετοχής. Οι πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης στις οποίες συμμετέχει ευρύ φάσμα βιομηχανικών κλάδων (π.χ. το Φινλανδικό Φόρουμ Μηδενικών Ατυχημάτων) λειτουργούν εξίσου καλά με εκείνες στις οποίες το φάσμα των συμμετεχόντων κλάδων είναι περιορισμένο (π.χ. πρακτική συγκριτικής αξιολόγησης της PABIAC της βρετανικής υπηρεσίας Health and Safety Executive-HSE). Έχοντας τις πόρτες του ανοικτές όχι μόνο σε μέλη που κατέχουν ηγετική θέση όσον αφορά τις επιδόσεις τους σε θέματα υγείας και ασφάλειας αλλά και σε παράγοντες με χαμηλότερες επιδόσεις οι οποίοι φιλοδοξούν να τις βελτιώσουν, το φινλανδικό Φόρουμ Μηδενικών Ατυχημάτων μεγιστοποιεί τις ευκαιρίες παροχής στήριξης και μάθησης από ομότιμους.

Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει επίσης η πλαισίωση των στόχων: πρέπει να είναι φιλόδοξοι αλλά και ρεαλιστικοί. Για την πρακτική συγκριτικής αξιολόγησης της ασφάλειας στόλου Virtual Risk Manager κρίθηκε αντιπαραγωγικό να υπάρχει αυστηρά καθορισμένη στρατηγική πριν από την ανάπτυξη. Στους κόλπους της Virtual Risk Manager θεωρείται ότι οι συζητήσεις που λαμβάνουν χώρα στο φόρουμ συγκριτικής αξιολόγησης και γύρω από αυτό είναι εξίσου σημαντικές με τα δεδομένα αυτά καθαυτά.

Οι πληροφορίες που συλλέγονται από τη συμμετοχή των μελών πρέπει να χρησιμεύουν ουσιαστικά στους συμμετέχοντες. Εάν οι τελευταίοι θεωρούν ότι η συγκριτική αξιολόγηση δεν έχει αξία, τότε το ποσοστό συμμετοχής των μελών είναι πιθανό να σημειώσει κάμψη λόγω μη ανταποδοτικότητας των πόρων που έχουν επενδυθεί σε αυτήν. Γενικά, οι συμμετέχοντες σε πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης προτιμούν να εστιάζουν στις διαδικασίες παρά στα αποτελέσματα, ενώ τα πρακτικά παραδείγματα βέλτιστων πρακτικών εκτιμώνται ιδιαίτερα από τα μέλη. Οι περισσότεροι ερωτηθέντες συμφώνησαν

ότι η ικανότητα αξιοποίησης των πληροφοριών προς την κατεύθυνση της διευκόλυνσης της αλλαγής ήταν ζωτικής σημασίας για την επιτυχία της εκάστοτε πρακτικής συγκριτικής αξιολόγησης. Χρήσιμες θεωρούνται οι πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης από τις οποίες προκύπτουν έγγραφα περί πολιτικών και διαδικασιών σε θέματα υγείας και ασφάλειας, καθώς αποφεύγεται η παραγωγή τεκμηρίωσης «από το μηδέν» και εξοικονομείται χρόνος. Ιδιαίτερα χρήσιμη είναι και η ηλεκτρονική ανταλλαγή τεκμηρίωσης. Σημαντικός παράγοντας επιτυχίας θεωρείται και η χρήση ποικίλων στρατηγικών διάδοσης, όπως αυτές που χρησιμοποιεί η γερμανική εταιρεία BGM στο πλαίσιο του ολοκληρωμένου προγράμματος παροχής κινήτρων για την ασφάλιση κατά ατυχημάτων που προβλέπεται στο καταστατικό της.

Άλλος παράγοντας που αναφέρθηκε από πολλούς ερωτηθέντες ήταν η ευκολία συμμετοχής. Στην προαναφερθείσα πρακτική συγκριτικής αξιολόγησης της BGM, τα ερωτηματολόγια είναι όσο το δυνατόν πιο απλά για λόγους ελαχιστοποίησης της γραφειοκρατίας. Υψηλό ποσοστό απαντήσεων καταγράφηκε επίσης στο σύντομο και απλά διαρθρωμένο ερωτηματολόγιο το οποίο χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα που διεξήχθη πρόσφατα στο πλαίσιο της πρακτικής συγκριτικής αξιολόγησης PABIAC της HSE του Ηνωμένου Βασιλείου.

Οι εκφράσεις «ορθή πρακτική» ή «βέλτιστη πρακτική» πρέπει να χρησιμοποιούνται με προσοχή. Από τις δραστηριότητές του στον τομέα της συγκριτικής αξιολόγησης, ο όμιλος ArcelorMittal, που εδρεύει στο Λουξεμβούργο, διαπίστωσε ότι τα μηνύματα με τίτλο «ορθή πρακτική» αντί για «βέλτιστη πρακτική» ήταν συχνά πιο επωφέλη, καθώς οι παραλήπτες τους θεωρούσαν ότι παρείχαν οδηγίες και όχι ότι επέβαλλαν υποχρεωτικές διαδικασίες. Έτσι, οι προϊστάμενοι αισθάνονται ότι έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στη διαμόρφωση των διαδικασιών EAY.

Μεγαλύτερη απόκλιση διαπιστώθηκε μεταξύ των ερωτηθέντων όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος ή των πρακτικών που θεωρούνται επιζήμια. Αυτά που αναφέρθηκαν με μεγαλύτερη συχνότητα ήταν οι επαχθείς απαιτήσεις σε χρόνο ή πόρους που συνεπαγόταν η συμμετοχή των μελών και η περιορισμένη στήριξη από τον κλάδο. Οι πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης που προβλέπουν συλλογή μεγάλου όγκου εμπειρικών δεδομένων παραπέμπουν περισσότερο σε ερευνητικά έργα και απαιτούν ενδεχομένως πολύ περισσότερους πόρους: η χρήση μεθόδων, όπως οι κατ' ιδίαν συνεντεύξεις ή οι επιτόπιοι έλεγχοι διαδικασιών EAY, πρέπει να γίνεται με προσοχή.

Το παράρτημα της έκθεσης χρησιμεύει ως πρακτικός οδηγός για άτομα και επιχειρήσεις/οργανισμούς που επιθυμούν να θέσουν σε εφαρμογή νέες πρακτικές συγκριτικής αξιολόγησης σε θέματα υγείας και ασφάλειας ή να αναπτύξουν περαιτέρω ήδη υπάρχουσες. Στο παράρτημα παρατίθενται επίσης πρακτικά βήματα για την προσέλκυση μελών, τον καθορισμό στόχων, τη διατήρηση της δυναμικής και τη διασφάλιση μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας.

Αποστολή του **Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία (EU-OSHA)** είναι να καταστήσει τους χώρους εργασίας στην Ευρώπη ασφαλέστερους, υγιέστερους και παραγωγικότερους. Ο Οργανισμός ερευνά, αναπτύσσει και διανέμει αξιόπιστη, ισορροπημένη και αμερόληπτη πληροφόρηση σχετικά με την ασφάλεια και την υγεία και διοργανώνει πανευρωπαϊκές εκστρατείες ευαισθητοποίησης. Ιδρύθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση το 1994 και έχει την έδρα του στο Μπιλμπάο της Ισπανίας. Φέρνει σε επαφή εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, των κυβερνήσεων των κρατών μελών, των οργανώσεων εργοδοτών και εργαζομένων, καθώς και κορυφαίους εμπειρογνώμονες από κάθε κράτος μέλος της ΕΕ και από άλλες χώρες.

Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Υγεία στην Εργασία

Santiago de Compostela 12, 5^{τος} όροφος
48003 Μπιλμπάο, Ισπανία
Τηλ. +34 944794360
Φαξ: +34 944794383
Email: information@osha.europa.eu

<http://osha.europa.eu>

Publications Office